

Buddyjska architektura w Birmie

 Stefan Gierlotka

Birma, zwana też Myanmar, leży w Azji Południowo-Wschodniej nad Zatoką Bengalską i Morzem Andamańskim. Jest to kraj górzysty, gdzie obszary górskie zajmują północną, wschodnią i zachodnią część. W północnej części, przy granicy z Chinami, góry osiągają wysokość 5881 m. Główną rzeką kraju jest Irawadi o długości 2150 km. Wyływa z Wyżyny Tybetańskiej w Chinach, a przy ujściu do Morza Andamańskiego tworzy ogromną deltę. Połowę powierzchni kraju zajmują lasy monsunowe, w których dominuje charakterystyczne dla Birmy drzewo tekowe. Birma należy od obszarów sejsmicznych, nawiedzanych przez trzęsienia ziemi.

Nazwa Birma była używana oficjalnie w czasach kolonialnych, jako nazwa angielskiej kolonii, natomiast naród birmański zawsze używał nazwy „Myanmar”. Junta wojskowa w 1989 roku przyjęła nazwę kraju Myanmar. Największym miastem jest Rangun, drugie miejsce zajmuje Mandalaj. Dominującą religią jest buddyzm.

Birma jest jednym z trzech krajów, które nie przyjęły systemu metrycznego. W codziennym użyciu nadal stosuje się tradycyjne birmańskie jednostki miar i wag. Powszechnie stosowaną jednostką masy jest 1 viss, w przeliczeniu to około 1,633 kg. W użyciu są też jednostki angielskie, będące pozostałością z czasów kolonialnych.

Gospodarka Birmy jest oparta na uprawie ryżu oraz przemyśle drzewnym. Powszechnie w Birmie **drewno tekowe** posiada dużą zawartość substancji olejnych, co powoduje, że nie nasiąka wodą i jest odporne na działanie czynników

zewnętrznych. Znaczne zasoby surowców mineralnych, rudy antymonu, wolframu, cyny, miedzi, cynku, niklu, są wykorzystywane w niewielkim stopniu. Wydobycie ropy naftowej i gazu ziemnego nie zaspokaja zapotrzebowania kraju. Głównym bogactwem Birmy jest jadeit oraz kamienie szlachetne, głównie rubiny i szafiry.

Eksploatacja jadeitu jest dla Birmy bardziej dochodowa od wydobywania ropy naftowej, metali szlachetnych oraz drewna tekowego. Z Birmy pochodzi 90% światowego jadeitu. Najpiękniejsze okazy, zwane jadeitem cesarskim, wydobywa się w górach pod Himalajami. Głównym odbiorcą tego minerału są Chiny, a właściwie chińscy przemysłowcy. Wydobycie znacznie wzrosło, gdyż Chińczycy dostarczyli ciężki sprzęt do urabiania i transportu. Kopalnictwo jadeitu powiązane jest z birmańskimi politykami oraz generałami z byłej junty wojskowej.

Birma jest jednym z trzech krajów, które nie przyjęły systemu metrycznego. W codziennym użyciu nadal stosuje się tradycyjne birmańskie jednostki miar i wag. Powszechnie stosowaną jednostką masy jest 1 viss, w przeliczeniu to około 1,633 kg. W użyciu są też jednostki angielskie, będące pozostałością z czasów kolonialnych.

Drugą najbardziej dochodową kopaliną są rubiny i szafiry. Rubin jest czerwoną, a szafir niebieską odmianą korundu. Rubiny występują we wszelkich odcieniach barwy czerwonej, jednak najcenniejsze i najbardziej poszukiwane, tzw. „odcień gołębiej krwi”, są o barwie czerwonej z odcieniem niebieskim. Szafir bardzo rzadko występuje w przyrodzie, a pod względem twardości jest na drugim miejscu po diamencie.

Architektura birmańska jest związana z powstaniem w XI wieku na tym terenie buddyjskiego królestwa Pagan. Kraj ten, będący w przeszłości nękany przez mongolskie najazdy i brytyjską kolonizację, przekształcił animistyczne rytę i hinduskie obyczaje tworząc nową, własną kulturę.

Najstarszym typem budowli buddyjskiej jest **stupa**. Pierwsze stupy powstały po śmierci Buddy, kiedy podzielono jego

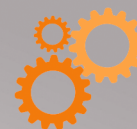
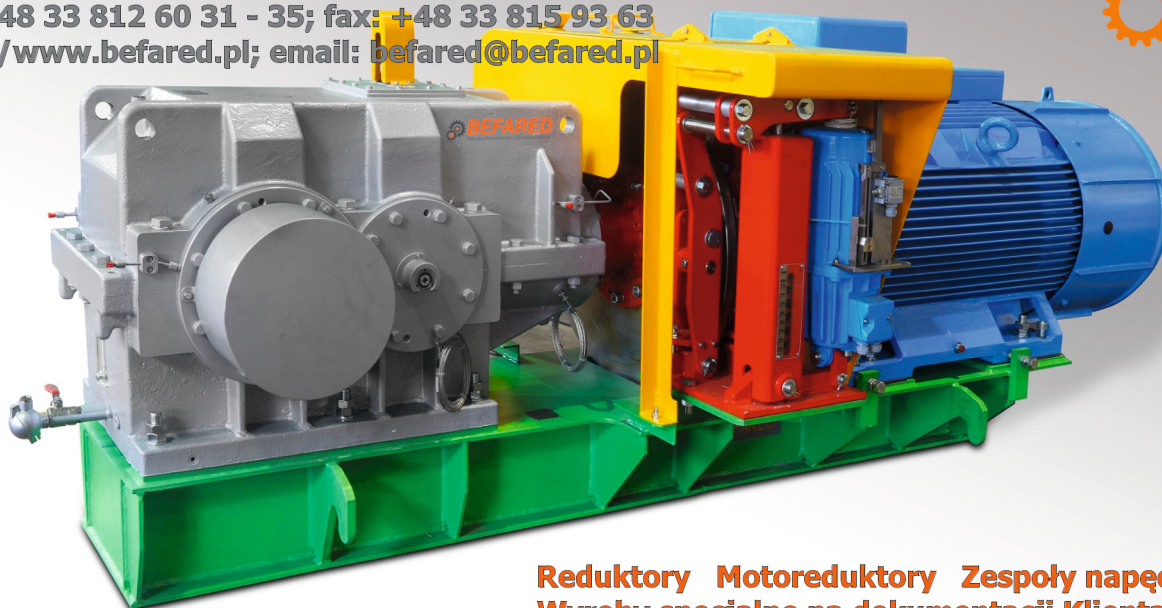

szczątki na osiem części i nad każdą z nich usypano ziemny kopiec. Około III wieku p.n.e. rozgrzebano kilka z nich, a znalezione prochy porozdzielano dla budowanych nowych stup. Spełniały one rolę relikwiarza i symbolizowały samego Buddę oraz jego naukę.

W Birnie stupa nazwana jest **pagoda** (birm. *paya*). Stupy nie zawierają wewnętrznej przestrzeni dostępnej dla

Reklama

Fabryka Reduktorów i Motoreduktorów BEFARED S.A.
ul. Grażyńskiego 71; 43-300 Bielsko-Biała
tel.: +48 33 812 60 31 - 35; fax: +48 33 815 93 63
<http://www.befared.pl>; email: befared@befared.pl

 BEFARED
Fabryka Reduktorów i Motoreduktorów

Reduktory Motoreduktory Zespoły napędowe
Wyroby specjalne na dokumentacji Klienta
Elementy zębate
Usługi technologiczne
Serwis

wiernych, gdyż są to relikwiarze, w których spoczywają autentyczne lub domniemane relikwie Buddy. Stupy mogą posiadać różne kształty, ale w architekturze birmańskiej wyróżniają się pagody mające kształt dzwonu. Powierzchnia pagód w ważnych ośrodkach kultu pokryta jest warstwą złota, nakładanego w warstwach jako cienka blacha.

Pagodę otacza kamienne ogrodzenie zwane wediką, z czterema ozdobnymi bramami, zwanymi toranami, które są skierowane w cztery strony świata. Wzdłuż wediki, zgodnie z kierunkiem wędrówki Słońca, odbywał się rytualny obchód wiernych. Charakterystycznym elementem pagody jest dzwonowata kopuła spoczywająca na sześciennym podstawie. Kopułę wieńczy iglica z parasolem. W Azji południowo-wschodniej oprócz pagód, będących grobowcem – relikwiarzem, są jeszcze świątynie modlitewne poświęcone Buddzie.

Największym dziedzictwem birmańskiej architektury są świątynie w Pagan, położonym nad brzegiem rzeki Irawadi. To zabytkowy kompleks z ponad dwoma tysiącami świątyń i pagód budowanych między IX a XIII wiekiem. Wszystkie wybudowane są z cegły. Tradycje murowanych budowli zapoczątkowane w III wieku pochodzą z kultury Pyu.

Strukturę pionową architektury Paganu stanowi piramida z kilkoma tarasami oraz ze stupą umieszczoną na szczycie. Spotyka się dwie odmiany tego układu: stupa może spoczywać bezpośrednio na najwyższym z tarasów lub też na najwyższym tarasie może stać wieża o wypukłych ścianach, a dopiero na niej stupa.

Bezpośrednio ze sztuką pagan wiąże się sztuka dekorowania budowli sakralnych. Najpopularniejsze motywy płaskorzeźb to kwiaty i zwierzęta. Wśród zwierząt dominują lwy, słonie oraz smoki. Często spotyka się rzeźby postaci Buddy oraz postaci mitologiczne.

Ze względu na stosowane typowe rozwiązania konstrukcyjne, architekturę Paganu dzieli się na okres wczesny oraz architekturę okresu późnego. W okresie wczesnym (850–1120 roku) dominują budynki jednokondygnacyjne. Wnętrza są słabo oświetlone, a okna z przesłonami. Przeważają łuki półkoliste. Przykładem tej architektury są pagoda Shwezigon i świątynia Ananda. W okresie późnym (1120–1300 roku) pojawiają się świątynie o kilku kondygnacjach, przy czym główny relikwiarz znajduje się na piętrze górnym. Kształt stup przypomina piramidę. Wnętrza są lepiej oświetlone, okna bez przesłon. Dominują sklepienia kolebkowe.

Największa świątynia Paganu – **Świątynia Dhammayangyi** – została wybudowana w 1165 roku. Charakterystyczną jej cechą jest wiązanie cegieł. Mur wykonany z cegieł nie jest spajany zaprawą murarską, ale są tak doszlifowane i dopasowane, aby w złączu nie mieściło się ostrze szpilki.

W **Mingwan** położonym na zachodnim brzegu Irawadi, 11 km na północ od Mandalaj, w latach 1791–1812 podjęto się budowy Wielkiej Królewskiej Pagody. Miała być najwyższą pagodą na świecie mierząc 170 metrów wysokości. Do czasu przerwania budowy osiągnięto wysokość 53 m. Trzęsienie ziemi w XIX w. uszkodziło pagodę i budowy nie kontynuowano.

Relikwiarz najsłynniejszej birmańskiej złotej pagody **Szwedagon** w **Rangun** zawiera 8 włosów Buddy. Została wybudowana w IX wieku. Całkowita waga złota pokrywająca powierzchnię zewnętrzne pagody szacowana jest na 9 ton. Pagoda wysoka na 99 metrów jest stożkowatą, ceglana budowlą pokrytą wieloma warstwami złotych blach. Obwód okrągłej podstawy pagody wynosi 433 m. Podstawę otaczają 64 mniejsze kapliczki oraz cztery większe z posągami Buddy. Iglica kopuły dekorowana jest 4350 diamentami o wadze 2000 karatów.

Pagoda Szwedagon posiadała w XV wieku wielki dzwon z brązu, który ważył 276 ton i był największym dzwonem na świecie. Został w 1608 roku zrabowany przez portugalskiego pirata i awanturnika Phillippe de Brito, w celu przetopienia na armaty. Transportowany rzeką do Syriam, gdzie Portugalczyk

miął siedzibę, utonął wraz z wiozącym go statkiem. Z uwagi na grząskie dno rzeki, mimo wielu prób, dzwonu do dzisiaj nie wyciągnięto.

Zaprawa murarska stosowana w birmańskim budownictwie zawierała nie tylko składniki wapienne, ale też komponenty substancji klejących pochodzenia roślinnego. Takim składnikiem był olej z drzewa smokrzyn łojodajny (*Triadica sebifera*) zwany także drzewem łojowym. Z tłustej otoczki nasion tego drzewa produkowano tzw. „chiński lój”, z którego w dawnych czasach wytwarzano klej służący buddystom do naklejania cienkich złotych blaszek na posągi i ściany. □

Stefan Gierlotka – Polski Komitet
Bezpieczeństwa w Elektryce SEP

Reklama

NOWIMEX®

NOWIMEX doradza w doborze i dostarcza produkty renomowanych firm z branży automatyki i elektromechaniki przemysłowej:

- VAHLE** – Systemy zasilania ruchomych odbiorników prądu.
- SCHLEGEL** – Tablicowy osprzęt sterowniczo-sygnalizacyjny.
- TEXELCO** – Sygnalizatory świetlne i dźwiękowe.
- HUGRO** – Dławice do kabli.
- LEAB** – Systemy zasilania pojazdów specjalnych w prąd i sprężone powietrze.
- BREVETTI** – Tworzywowe i stalowe prowadniki kabli.
- CATTRON** – Przemysłowe systemy zdalnego sterowania i zatrzymania (E-Stop).
- MARECHAL** – Wtykowe złącza przemysłowe i dekontaktry (z wbudowaną funkcją rozłączeniową).

www.nowimex.com.pl
info@nowimex.com.pl

